

KIBRIS'LA İLGİLİ ALTINCI GÖRÜŞ ÖZET

ULUSAL AZINLIKLARIN KORUNMASINA İLİŞKİN ÇERÇEVE SÖZLEŞME DANIŞMA KOMİTESİ

1 Temmuz 2025'te kabul edilmiştir

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

ACFC/OP/VI(2025)2

20 Kasım 2025 tarihinde yayınlanmıştır.

Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşme Sekreteryası
Avrupa Konseyi
F-67075 Strazburg Cedex
Fransa

www.coe.int/minorities

İÇİNDEKİLER

ÖZET	4
ÖNCELİKLİ TAVSİYELER	6
Öncelikli tavsiyeler	6
Diğer tavsiyeler	6
Bu tavsiyelere ilişkin takip	6
İZLEME PROSEDÜRÜ	7
Danışma Komitesi'nin Beşinci Görüşü'nde yer alan tavsiyelerle bağlantılı takip etkinlikleri ve farkındalık yaratma	7
Altıncı dönem için devlet raporunun hazırlanması	7
Ülke ziyareti ve altıncı Görüş'ün kabul edilmesi	7

ÖZET

1. Kıbrıs, Ermeni, Latin ve Maruni dini gruplarına mensup kişilere güçlü bir azınlık hakları koruması sağlamaya devam etmekte ve Kıbrıs Romanlarına mensup kişilere Çerçeve Sözleşme'yi madde madde uygulamaktadır. Çerçeve Sözleşme'nin bölgesel uygulama kapsamına ilişkin durum değişmemiştir. Devlet denetimindeki bölge ile devletin etkin denetiminde olmayan bölge arasında dolaşımı kolaylaştırmaya yönelik adımlar hakkındaki görüşmeler devam etmektedir.

2. Kıbrıs, toplam nüfusunun %20'si başka devletlerin vatandaşı olduğu için giderek daha fazla çeşitlilik arz eden bir toplumdur. Kendi kimliğini özgürce tanımlama hakkı halen kısıtlıdır ve sonuçta sadece üç "dini grup" resmi olarak tanınmaktadır. Bu üç dini grup Kıbrıs toplumunun ayrılmaz ve değerli bir parçası olarak kabul edilirken, Kıbrıs Romanlarının azınlık haklarına erişimi hâlâ çok sınırlıdır. Ayrıca Kıbrıs olumsuz tutumların ve yabancı düşmanlığına dayalı eylemlerin artması gibi yeni zorluklarla da karşı karşıyadır.

Uygulama kapsamı ve kendi kimliğini tanımlama hakkı (Madde 3)

3. Kıbrıs yetkili makamları, Çerçeve Sözleşme'nin kişisel uygulama kapsamına ilişkin yaklaşımlarını sürdürmüştür. İki toplumlu bir sisteme dayanan Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası, tüm Kıbrıs vatandaşlarının, vatandaşlık görevlerini yerine getirmek ve siyasi haklarından yararlanmak için ya Kıbrıs Rum toplumuna ya da Kıbrıs Türk toplumuna mensup olması gerektiğini öngörmektedir. Bu anayasal düzenleme Kıbrıs toplumunun çeşitliliğini yeterince dikkate almamakta ve özellikle kendi kimliğini özgürce tanımlama hakları anayasal olarak daha da kısıtlı olan kadınlar ve çocuklar başta olmak üzere, bireylerin haklarına müdahale oluşturmaya devam etmektedir. Ermeniler ve Maruniler hala yalnızca "dini grup" olarak tanımlanmakta, bu da bu grupların kendilerine özgü kimliklerinin, dini aidiyetlerinin ötesine geçtiği ve dilsel, kültürel ve tarihsel yönleri kapsadığı düşünüldüğünde son derece kısıtlayıcı olmaktadır. Gurbeti Romanlar sadece Kıbrıs Türk toplumuna bağlı olarak görülmeye devam etmekte ve kendilerine özgü kimlikleri hukuken tanınmamaktadır. Türkçe konuşan ve "Kıbrıs Türk toplumu" ile özdeşleşen kişiler, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin resmi iki dilinden biri olmasına rağmen anadillerini kullanmakta zorluk çekmektedir.

Ulusal azınlıklar ve ayrımcılıkla mücadeleye ilişkin yasal ve kurumsal çerçeve (Madde 4)

4. Ekim 2024'te Cumhurbaşkanlığı Komiserlik Ofisi bünyesinde bir Dini Gruplar Koordinatörü'nün atanması anayasal olarak tanınan üç dini grup tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Ancak halihazırda Dini Gruplar Koordinatörü'nün ne görevlerini tanımlayan bir yetki belgesi bulunmakta, ne de kullanımına sunulmuş yeterli mali kaynağı vardır. Ayrıca, yetkilerinin Kıbrıs Romanlarına mensup kişilere erişecek şekilde genişletilmesi de muhtemel görünmemektedir.

5. Birden fazla yetkiye sahip ombudsman aynı zamanda eşitlik kurumu olarak da görev yapmaktadır. Bir eşitlik kurumu olarak ombudsmanlığa yapılan şikâyet sayısı görece düşüktür ve bu, iddia edilen ayrımcılık vakalarının gerçek sayısını yansıtmayabilir. Şikâyetlerin incelenmesinde uzun geçikmeler yaşandığı anlaşılmakta ve bu da mağdurların zamanında telafi imkanı bulamamalarına yol açabilmektedir. Bir eşitlik kurumu olarak ombudsmana, dava açma ve davalara katılma yetkisinin verilmesinin yanı sıra mevcut yetkileri çerçevesinde sağlanan imkânlardan daha kapsamlı ve sistematik olarak yararlanma, kararlarına uyulması dahil olmak üzere ayrıştırılmış eşitlik verilerini toplama ve farkındalık artırıcı kampanyalarını güçlendirme yetkisinin de verilmesi gerekmektedir.

Azınlık kimliklerinin, dillerinin ve kültürlerinin korunması ve geliştirilmesi için destek verme (Madde 5)

6. Kıbrıs, tanınan üç dini grubun kendi kültür ve geleneklerini tanıtmak amacıyla bu grupların çeşitli kültür projelerini desteklemeye devam etmektedir. 2021-2030 Ulusal Roman Stratejik Çerçevesi uyarınca Gurbeti Romanları kutlamak için de bazı etkinlikler düzenlenmektedir. Ancak mevcut kültürel etkinlikleri destekleme programı sadece üç tanınan dini gruba açıktır.

Nefret suçu ve nefret söylemi ile mücadele etme (Madde 6)

7. Nefret suçu ve nefret söylemine ilişkin kapsamlı bir yasal çerçeve mevcuttur. Ayrıca yetkili makamlar kolluk kuvvetlerine yönelik çeşitli eğitim programları ve projeler organize etmektedir. Adalet sistemine ayrımcılık ile ilgili kapsamlı bir veri toplama sisteminin getirilmesi mevzuatın daha etkili bir şekilde uygulanmasını sağlayacaktır. Nefret suçu ve nefret söylemi nispeten nadir görülmeye devam etse de, son birkaç yılda genel hoşgörü ve saygı ortamı bozulmuştur. Özellikle Afrika kökenliler ve Suriyeliler başta olmak üzere Avrupa dışından gelen mültecilere ve diğer göçmenlere, ve ayrıca insan hakları savunucularına yönelik olarak, aşırı sağcı ve neo-Nazi gruplar tarafından ırkçı saiklerle sözlü taciz ve fiziksel saldırılar yaşandığına dair raporlar bulunmaktadır.

Kültürlerarası eğitim ve ulusal azınlıklar hakkında bilgi (Madde 12)

8. Dini gruplar ve bu gruplara mensup kişiler hakkında bilgi edinmeyi teşvik etmek, saygıyı ve karşılıklı anlayışı geliştirmek amacıyla çeşitli önlemler alınmıştır. Kıbrıs'taki azınlıkların özgün kimlikleri, kültürleri, dilleri ve tarihleri hakkında ders kitaplarında ve diğer eğitim materyalinde yer alan bilgiler, okul öğrencileri arasında genel farkındalık düzeyini artırmak için daha da geliştirilebilir. Eğitim materyallerinde Gurbeti Romanlara ilişkin yeterli bilgi bulunmamaktadır.

Azınlık dillerinde eğitim ve bu dillerin öğretilmesi (Madde 14)

9. Yetkili makamlar azınlık dillerinde eğitimi ve bu dillerin öğretilmesini teşvik etmeyi sürdürmektedir. Gurbeti Romanların yanı sıra üç dini grubun her biri için farklı okul düzenlemeleri mevcuttur. Bu farklı sistemler, onların spesifik ihtiyaçlarına, geleneklerine ve kültürlerine cevap vermeyi amaçlamaktadır. Yetişmiş dil öğretmeni eksikliğinin giderilmesi ve bu dillerin üniversite düzeyinde incelenmesi ve araştırılması için imkanlar oluşturulmak adına daha kararlı çabalara ihtiyaç vardır. Kıbrıs Maruni Arapçası derslerinin süresi ve sıklığı ilkökul düzeyinde yetersizdir. Orta öğretim düzeyinde ise Kıbrıs Maruni Arapçası öğretilmemektedir.

Kamu işlerine ve karar alma süreçlerine etkili katılım (Madde 15)

10. Dini grupların Temsilciler Meclisi'nde gözlemci statüleri vardır. Temsilcileri, doğrudan doğruya kendi gruplarına mensup kişiler tarafından seçilmektedir. Ancak, seçmen kütüğüne kaydolabilmek için belirli bir dini gruba mensup kişiler, dini makamlardan belge sunmak zorundadır; bu koşul, dini inançlara sahip olma ya da olmama ve bir dini uygulama ya da uygulamama özgürlüğüyle çelişebilir. Dini grupların temsilcilerine cemaatlerini ilgilendiren tüm konularda danışılmakta ve bu gibi durumlarda kendilerine söz hakkı verilmektedir. Ancak oy kullanma hakları yoktur. Dini Gruplar Koordinatörünün atanması yetkili makamlarla koordinasyonu güçlendirme ve dini grupların karar alma süreçlerine daha etkin bir şekilde katılmasını sağlamak için yeni bir fırsat sunacaktır. Dini gruplara mensup kişilerin kendilerini ilgilendiren konuları yaşadıkları yerlerde, yerel düzeyde, düzenli olarak tartışabilecekleri özel ve kurumsallaşmış mekanizmalar bulunmamaktadır. Gurbeti Romanların kamusal yaşama etkin şekilde katılımını teşvik etmeye yönelik herhangi bir çaba sarfedildiği de görünmemektedir.

Sosyo-ekonomik hayata etkili katılım (Madde 15)

11. Ermeni, Latin ve Maruni dini gruplarına mensup kişiler sosyal, ekonomik ve siyasi hayata etkin biçimde katılmaktadır. Ancak *2021-2030 Kıbrıs Romanları için Eşitlik, Kapsama ve Katılım Ulusal Stratejik Çerçevesi* Gurbeti Romanların eşitliği, kapsanması ve topluma katılımını sağlayacak yatay hedefler belirlemiş olsa da Gurbeti Romanlar zorlu hayat koşullarında yaşamaya devam etmektedir.

ÖNCELİKLİ TAVSİYELER

12. Danışma Komitesi Bakanlar Komitesi'nin Kıbrıs'a aşağıdaki tavsiyelerde bulunmasını önermektedir.

Öncelikli tavsiyeler

13. Yetkili makamlar, bu görüşte yer alan tüm tavsiyelerin uygulanmasının yanı sıra Çerçeve Sözleşme'nin uygulanmasını daha da iyileştirmek için aşağıdaki öncelikli önlemleri almalıdır:

- 1) Danışma Komitesi, yetkilileri, Cumhurbaşkanlığı Komiseri'ni daha fazla gecikmeden atamaya ve Cumhurbaşkanlığı Komiserlik Ofisi bünyesindeki Dini Gruplar Koordinatörü'ne, Kıbrıs'ta tanınan dini gruplar ve bu gruplara mensup kişilerin karşılaştığı sorunların ele alınması için politika oluşturma ve somut önlemleri uygulama sürecini koordine etme sorumluluklarını içeren geniş bir yetki vermeye ve ayrıca yetkilerini Kıbrıs Romanlarına mensup kişileri de kapsayacak şekilde genişletmeye çağırır [4. Madde 48. Paragraf].
- 2) Danışma Komitesi, yetkilileri, üç dini grubun ilgili temsilcileriyle işbirliği yaparak Ermenice ve Kıbrıs Maruni Arapçası konusunda yetişmiş dil öğretmeni açığının gidermek için kararlı çabalar sarfetmeye çağırır [14. Madde 116. Paragraf].
- 3) Danışma Komitesi, yetkilileri, Kıbrıs Üniversitesi'nde bir Ermeni çalışmaları kürsüsü ve bir Maruni çalışmaları kürsüsü kurulmasını sağlamaya çağırır [14. Madde 117. Paragraf].
- 4) Danışma Komitesi, yetkililere Çerçeve Sözleşme kapsamında korunduğu üzere, özellikle evli kadınlar ve çocuklar için kendi kimliğini özgürce tanımlama hakkının tam olarak kullanılmasını sağlama çağrısını tekrar eder [3. Madde 29. Paragraf].
- 5) Danışma Komitesi, yetkilileri Kıbrıs Romanlarına ilişkin 2021 nüfus sayımı verilerinin sonuçlarını etnik aidiyet, din ve dile göre ayrıştırılmış olarak daha fazla gecikmeden yayınlamaya davet eder [3. Madde 37. Paragraf].
- 6) Danışma Komitesi, yetkilileri, nefret suçu ve nefret söylemiyle mücadele hakkındaki yasal hükümlerden en iyi şekilde nasıl yararlanılacağı konusunda polis memurları, savcılar ve hâkimlere gecikmeksizin uygun eğitim vermeye davet eder. Nefret suçu ve nefret söylemiyle ilgili tüm vakalar etkili bir şekilde soruşturulmalı ve failer uygun bir şekilde cezalandırılmalıdır [6. Madde 72. Paragraf].
- 7) Danışma Komitesi, yetkilileri, Gurbeti Romanların kültürleri, dinleri, gelenekleri, tarihleri ve dilleri hakkında veri toplamak amacıyla onlarla ilgili bağımsız araştırmaları desteklemeye davet eder [12. Madde 92. Paragraf].
- 8) Danışma Komitesi, yetkilileri, Kıbrıs Maruni Arapçası derslerinin süresini ve sıklığını ilköğretim düzeyinde artırmaya ve bu dersleri orta öğretim düzeyinde kademeli olarak yaygınlaştırmaya davet eder [14. Madde 118. Paragraf].
- 9) Danışma Komitesi, yetkilileri, kendilerini Ermeni ve Maruni olarak tanımlayan kişilerin, Temsilciler Meclisi'nde kendi temsilcilerinin seçimi için, bir önkoşul olarak yetkili dini makamlardan belge almaya gerek olmadan seçmen kütüklerine kaydedilebilmelerini sağlamaya davet eder [15. Madde 126. Paragraf].
- 10) Danışma Komitesi, yetkilileri, *2021-2030 Kıbrıs Romanları için Eşitlik, Kapsama ve Katılım için Ulusal Stratejik Çerçeve*'nin uygulanması ve kamu hizmetlerine, sosyal haklara etkili ve eşit erişimin sağlanması amacıyla gerekli tüm önlemleri almaya davet eder [15. Madde 133. Paragraf].

Diğer tavsiyeler

14. Yetkililer mevcut Danışma Komitesi Görüşü'nde yer alan ayrıntılı gözlemleri ve tavsiyeleri dikkate almaya davet edilmektedir.

Bu tavsiyelere ilişkin takip

15. Danışma Komitesi, yetkilileri, mevcut görüşü resmi ve azınlık dillerine tercüme edip yayınlamaya ve bulgularını ve tavsiyelerini tüm paydaşlar arasında yaygınlaştırmaya teşvik eder.

16. Ayrıca, Danışma Komitesi, yetkilileri, bu altıncı-dönem Görüş yayımlandıktan sonra bu görüşte verilen tavsiyelerin uygulanma yollarını görüşmek ve belirlemek amacıyla bir takip etkinliği düzenlemeye teşvik eder.

İZLEME PROSEDÜRÜ

Danışma Komitesi'nin Beşinci Görüşü'nde yer alan tavsiyelerle bağlantılı takip etkinlikleri ve farkındalık yaratma

17. Yetkililer Kıbrıs'ta, Danışma Komitesi'nin Beşinci Görüşü'nde yer alan tavsiyelerin uygulanmasına ilişkin gerçekleştirilen çeşitli takip etkinliklerini bildirmiştir. Görüş ve Karar Cumhurbaşkanlığı Komiserlik Ofisi'nin resmi *websitesinde* İngilizce yayınlanmıştır.¹

Altıncı dönem için devlet raporunun hazırlanması

18. Altıncı devlet raporu 1 Şubat 2024'te sunulmuştur. Bu rapor hazırlanırken ulusal azınlıklara mensup kişilerin haklarını temsil eden ve destekleyen derneklere danışılmıştır.

Ülke ziyareti ve altıncı Görüş'ün kabul edilmesi

19. Ulusal Azınlıkların Korunmasına ilişkin Çerçeve Sözleşme'nin (bundan böyle "Çerçeve Sözleşme") Kıbrıs tarafından uygulanması hakkındaki bu altıncı-dönem Görüşü, Çerçeve Sözleşme'nin Madde 26(1)'i ve Bakanlar Komitesi'nin (2019)49 sayılı Kararı'nın 25. Maddesi uyarınca kabul edilmiştir. Bulgular, altıncı devlet raporu, diğer yazılı kaynaklarda yer alan bilgilerin yanı sıra Danışma Komitesi'nin 5 ila 8 Kasım 2024 tarihleri arasında Limasol ve Lefkoşa'ya yaptığı ziyaretler sırasında devlet ve sivil toplum kaynaklarından edindiği bilgilere dayanmaktadır.

20. Danışma Komitesi yetkili makamlara ziyaret öncesi, sırası ve sonrasında gösterdikleri mükemmel işbirliği için ve ziyaret sırasında görüştüğü diğer muhataplara değerli katkıları için şükranlarını sunar. 27 Şubat 2025'te Danışma Komitesi tarafından onaylanan taslak görüş, (2019)49 sayılı Karar'ın 37. Maddesi uyarınca, görüşlerini bildirmeleri için 6 Mart 2025'te Kıbrıs yetkili makamlarına iletilmiştir. Danışma Komitesi 12 Mayıs 2025'te Kıbrıs yetkili makamlarından alınan gözlemleri memnuniyetle karşılamaktadır.

21. Çerçeve Sözleşme'nin bazı maddeleri mevcut görüşte ele alınmamıştır. Danışma Komitesi, halihazırda elinde olan bilgilere dayanarak bu maddelerin uygulanmasının herhangi bir spesifik gözlem gerektirmediğini düşünmektedir. Bu ifade yeterli önlemlerin alındığı ve bu yöndeki çabaların azaltılabileceği ve hatta durdurulabileceği şeklinde anlaşılmalıdır. Danışma Komitesi, Çerçeve Sözleşme yükümlülüklerinin, yetkililerin sürekli çaba göstermesini gerektirdiğini düşünmektedir. Danışma Komitesi durumu, izleme sırasındaki mevcut koşullar ışığında değerlendirmektedir.

¹ [Presidential Commissioner | Council of Europe Conventions.](#)

Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşme Danışma Komitesi Çerçeve Sözleşme'ye taraf devletlerin sözleşmede yer alan ilkelerin uygulanmasına yönelik olarak aldıkları önlemlerin ne kadar yeterli olduğunun değerlendirilmesinde Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'ne yardımcı olan bağımsız bir kurumdur.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 10 Kasım 1994'te kabul edilen ve 1 Şubat 1998'de yürürlüğe giren Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşme, ulusal azınlıkların korunmasını sağlamak amacıyla devletlerin uyması gereken ilkelerin yanı sıra ulaşması gereken hedefleri belirtir. Çerçeve Sözleşme'nin metni diğer dillerin yanı sıra Ermenice, İngilizce ve Türkçe olarak mevcuttur.

Bu görüş Danışma Komitesi'nin Kıbrıs'a yönelik 6. Ülke ziyaretinin ardından yaptığı değerlendirmeleri içermektedir.

www.coe.int/minorities

Avrupa Konseyi kıtanın önde gelen insan hakları kuruluşudur.

Konsey, tüm Avrupa Birliği üyeleri dahil 46 üye devletten oluşur.

Avrupa Konseyi'ne üye tüm devletler, insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü korumayı hedefleyen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni imzalamıştır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Sözleşme'nin tüm üye devletlerde uygulanmasını denetler.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE